

5) *Засновок 4*: якщо висновок (Г) є істинним, ментальні стани деякого Я характеризуватимуться відповідним типом єдності.

6) *Засновок 5 (на підставі засновку (4))*: цей тип єдності ментальних станів деякого Я не може бути поясненим через поняття асоціації.

7) *Засновок 6*: якщо засновок (5) є істинним, тоді цей конкретний тип єдності може бути пояснений лише через поняття синтезу, який реалізується засобом апіорних понять.

8) *Висновок на підставі засновків (5, 6)*: конкретний тип єдності ментальних станів деякого Я є можливим лише за умови припущення синтезу, який реалізується засобом апіорних понять – категорій.

Вирішальне значення для даної аргументації мають засновок (3) та висновок (Є), оскільки вони є необхідними умовами єдино можливого пояснення поняття апперцептивного суб'єкта репрезентації. Утім, згідно з думкою П. Гаєра залишається відкритим питання про те, чи ґрунтується опосередкований шлях формування уявлення про апперцептивний суб'єкт виключно на усвідомленні репрезентації *внутрішнього чуття*, залишаючи дані *зовнішнього чуття* за дужками [5, р. 146–147]. На даному етапі аргументації Кант ще не відкидає засновків емпіричної епістемології, хоча очевидно, що він повинен це зробити, щоби обґрунтувати потребу в апіорному синтезі. Для поглиблення аргументації варто звернути увагу на особливості Кантового поняття єдності, внаслідок чого будь-які закиди з позиції емпіризму виявляються неадекватними. Кант використовує цю стратегію на наступних етапах аргументації, які залучають до розгляду особливості репрезентації предметів досвіду.

Список використаних джерел

- Allison H. Kant's Transcendental Idealism / Henry Allison. – New Haven: Yale University Press, 2004. – 537 p.
- Brueckner A. Transcendental Arguments II // *Noûs*, 18, 1984. – P.197–225.
- Dicker G. Kant's Theory of Knowledge. – New York: Oxford University Press, 2004. – 280 p.
- Dickerson A. B. Kant on Representation and Objectivity. – Cambridge: Cambridge University Press, 2004. – 217 p.
- Guyer P. Kant and the Claims of Knowledge / Paul Guyer. – Cambridge: Cambridge University Press, 1987. – 482 p.
- Howell R. Kant's Transcendental Deduction: An Analysis of Main Themes in His Critical Philosophy. – Dordrecht: Kluwer, 1992. – 424 p.
- Hume D. A Treatise of Human Nature/ David Hume; [edited by L. A. Selby-Bigge]. – Oxford: Oxford University Press, 1960. – 709 p.
- Hume D. An enquiry concerning human understanding / David Hume; [edited by Tom L. Beauchamp]. – Oxford: Oxford University Press, 1999. – 302 p.
- Kant I. Kritik der reinen Vernunft // *Sämtliche Werke / Immanuel Kant*. – Bd 1. – Leipzig: Meiner, 1919. – 861 s.
- Pereboom D. Self-understanding in Kant's Transcendental Deduction // *Synthese*, 103, 1995. – P.1–42.
- Strawson P. F. The Bounds of Sense: An Essay on Kant's Critique of Pure Reason / Peter Frederic Strawson. – London: Methuen, 1966. – 296 p.
- Van Cleve J. Problems from Kant / James Van Cleve. – Oxford: Oxford University Press, 1999. – 340 p.

Melnyk V. V., PhD student, department of theoretical and practical philosophy, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), volodymyr.melnyk@gmail.com

Specificity of the structure of the Kantian argumentation concerning the concept of unity of apperception

The article is devoted to the key issues of the Kantian transcendental argumentation, which is conducted with respect to the concept of unity of

apperception. The main contexts within which this concept operates are been articulated. The author turns to the interpretations of such modern representatives of analytical Kant scholarship as P. Guyer, J. Van Cleve and R. Howell. The conclusion is made about the sequence of steps of the transcendental argumentation, aimed at the concept of unity of the subject of cognition unfolding against the background of polemics with the psychology of D. Hume.

Keywords: unity of apperception, Kant, transcendental idealism, analytical Kant scholarship, Hume, Critique of Pure Reason, categories, transcendental deduction.

* * *

УДК 130.123.4:378.011.3–051

Тетерятников К. В.,
аспірант кафедри культурології Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, керівник відділу соціально-духовних проєктів та програм, РО «Місія Євразія» (Україна, Київ),
konstt@missioneurasia.org

ТРУДОВА ЕТИКА І МОРАЛЬНІСТЬ У СУЧАСНУ ЕПОХУ

Розглянуто протестантську трудову етику і моральність в сучасну епоху. Етика праці – це система моральних норм і цінностей у трудовій сфері. Саме етика праці зробила західний світ у минулому успішним. Трудова етика як важливе і необхідне явище економічної і соціальної життєдіяльності в статті розглядається привикористанні чотирьох різних методологічних шляхів. З цією метою детально аналізується протестантська етика праці, яка розглядається з чотирьох точок зору, а саме: конвенціональної етики, етики принципу, етики особистості та етики цінностей. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких основних дослідницьких завдань: визначення поняття трудової етики, а також з'ясування стану взаємозв'язку між етикою праці і різними етичними підходами. Доведено, що конвенціональна етика й утилітаризм пов'язані з протестантською трудовою етикою та можуть привести до суттєвих змін у суспільстві. Аскетизм трудової етики може допомогти як найбільшому числу людей підняти рівень людського життя в суспільстві. Етика принципу обумовлена обов'язком, а не результатами. Досліджено, що етика особистості спрямовує людину на шлях до обцинного життя і впливу на суспільство через трудову етику. Аскетизм протестантської етики з точки зору етики цінностей розглянуто в контексті розуміння аскетизму як наслідку стану, коли людина піднялась над своїм біологічним середовищем.

Ключові слова: протестантська трудова етика, моральність, богослов'я, етика цінностей, суспільство, цінності, вплив.

Людина приймає рішення кожного дня і не завжди це усвідомлює, бо більшість із них належить до повсякденних звичок, але вони відображають наші пріоритети, цінності та світогляд. Окремі наші рішення спираються на принципи, які ми успадкували від батьків. В інших випадках приймаємо рішення, які ідуть всупереч нашому вихованню, але відображають наш погляд на речі. Епоха постмодерну вплинула на сучасну культуру і змусила її переглянути цінності, які служили опорою моральних світоглядів. Цінності, які здавалися раніше непорушними, сьогодні ставляться під сумнів. Постмодерністське переосмислення не обов'язково передбачає, що цінності хибні, але відкриває необхідність у перевірці цих основ, які колись сприймалися без сумніву.

Етика праці – це система моральних норм і цінностей у трудовій сфері. Саме етика праці зробила західний світ у минулому успішним. Але те, що зробило успішним Захід не є тільки тим, що належить тільки цьому світові. Адаже на сьогодні трансформовану протестантську трудову етику використовує і Китай, і Північна Корея, й інші країни Азії, які стали на шлях економічного зростання. В чому ж сутність протестантської трудової етики? Ось як описує трудову етику Реформації Ніл Фергюсон у своїй книжці – «Цивілізація»: «Економічна

динаміка була побіжним наслідком протестантської Реформації. Тоді як інші релігії пов'язували святість із відмовою від мирських справ – ченці в монастирях, відлюдники у печерах, – протестантські течії вважали наполегливість і ощадливість вираженнями нового типу трудового благочестя. Інакше кажучи, капіталістичне «гасло» було за своїм походженням релігійним. Бо щоб досягти впевненості в обраності, рекомендується активна світська діяльність. Таким чином, християнський аскетизм увійшов до ринкового способу життя. Невтомна праця, як її називав Вебер, була найнадійнішим доказом того, що ви належите до обраної Богом невеликої когорти людей, визначених Ним для спасіння» [7, с. 342]. Етика праці – це наукове осмислення моральної сторони людської роботи у цілому і вона належить до соціальної етики [5, с. 21].

Постановка проблеми у загальному вигляді. Трудова етика як важливе і необхідне явище економічної і соціальної життєдіяльності необхідно розглянути з чотирьох точок зору, використовуючи чотири різні методологічні шляхи.

Перший шлях – це метод консеквенціальної етики, де головний критерій, який дозволяє визначити, що добре, а що погане, є наслідок вчинків, а не самі вчинки. Іншими словами, певний вчинок може вважатися добрим в одній ситуації і поганим в іншій ситуації в залежності від результату. У консеквенціальній етиці виділяються два великі напрямки: гедонізм і утилітаризм. В темі протестантської трудової етики нас більше цікавить утилітаризм, ніж гедонізм. Адже мета утилітаризму – це досягнути найвищого задоволення при найменшому випробуванні для найбільшого числа людей.

Другий шлях – це етика принципу, або деонтологічна етика. Іншими словами, це етика обов'язку. Згідно етики принципу, моральний вчинок вважається добрим, коли відповідає відповідному принципу незалежно від наслідків. Етика принципу має два різновиди: теомнна етика й автономна етика. В першому варіанті в основі етики є Бог, який є джерелом законів. В другому варіанті джерелом етики є людина.

Третій шлях – це етика чеснот, або етика особистості. Якщо в перших двох шляхах головне місце відводиться моральним вчинкам і їх наслідкам, то етика чеснот зосереджується на людині, яка здійснює вчинок.

Четвертий шлях – це етика цінностей. У центрі етики цінностей не моральні рішення, а моральна сутність людини. Сутністю моральності є не закони й обов'язки, або послух та здоровий глузд, а сприйняття цінностей. Тому що через призму цінностей бачимо деякі речі як не важливі, а інші як непотрібні. Саме цінності визначають напрямок життя людини і суспільства, в тому числі і відношення до роботи. Цінності вказують людині, що для неї важливе.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження щодо протестантської етики відрізняються не тільки різноманітністю думок, але і їх протилежністю. Так, наприклад, Ніл Фергюсон вважає протестантську трудову етику як один із шести головних чинників, які сформували західну цивілізацію, але він також вбачає, що різновиди західної трудової етики проявилися і в країнах Сходу [7, с. 342]. А відомі західні економісти Дарон Аджемоглу та Джеймс Робінсон не погоджуючись з Фергюсоном, вважають, що розвиток західних країн

не залежав від протестантської трудової етики, яка була скоріше наслідком розвитку, ніж її причиною [1, с. 53–58]. Деякі науковці вбачають у протестантській трудовій етиці панацею для українського суспільства. Наприклад, Ольга Романенко і Роман М. Шеремета в передмові до книги «Реформація: успіх Європи і шанс для України» пишуть, що світоглядні зміни на користь біблійних принципів змінюють суспільство і мають величезний позитивний вплив на розвиток країн. На їх думку, «Реформація кардинально змінила церкву, державу, бізнес, культуру, політику, право та науку в країнах, де люди її підтримали» [6, с. 9]. Патрик Нуллес і Роналд Мичинер вважають, що всі моральні питання необхідно розглядати в різних боків, тому в своїй книзі «Багатомірна етика» вони пропонують декілька шляхів, зокрема: консеквенціальна етика, етика принципу, етика особистості й етика цінностей [5, с. 302–303].

Мета цього дослідження полягає у системному аналізі сучасної протестантської етики праці з чотирьох точок зору: консеквенціальної етики, етики принципу, етики особистості та етики цінностей. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких основних дослідницьких завдань, а саме: дати визначення поняттю трудової етики, а також з'ясувати стан взаємозв'язку між етикою праці і різними етичними підходами.

Дослідження у визначеному напрямі передбачає передусім розгляд таких загальних питань, як:

- консеквенціальна етика;
- етика принципу;
- етика особистості;
- етика цінностей.

Консеквенціальна етика

Найбільш поширеним різновидом консеквенціальної етики є гедонізм, який ставить у центрі своєї етичної системи чуттєві задоволення. Гедонізм дуже високо цінується в сучасному споживчому суспільстві. За задоволення платять високу ціну. Гедонізм можна розглядати в короткостроковій перспективі і довгостроковій перспективі. Миттєве задоволення – це мета прихильників короткострокового гедонізму. І якщо прихильник короткострокового гедонізму прагне миттєвого задоволення, то прихильник довгострокового гедонізму прагне уникнути болю.

Особиста свобода – це можливість легко отримати задоволення, з точки зору гедоніста. Але миттєвість задоволення набридає і тоді розпочинається пошук довгострокового задоволення, яке може знаходити культурні форми поведінки, які пов'язані з створенням сім'ї, купівлею нерухомості або туристичними подорожами по світу. Але короткострокова перспектива і довгострокова перспектива задоволень не можлива без фінансів, які необхідно заробити. Тому робота – це той механізм, через який ми можемо отримувати необхідні можливості для задоволення. Тому гедонізм здатний бути внутрішнім двигуном щодо роботи, якщо розуміти, що збагачення повинно приходити через працю, а не через кримінальні злочини. Також гедонізм розкриває людську сутність, яка виражається в потребі отримувати задоволення й уникати болю. Цю мотивацію, яка стоїть за людськими вчинками, можна описати як психологічний гедонізм.

Етичний гедонізм – це продовження психологічного гедонізму, згідно якого людство не тільки є гедо-

ністичним, але і таким повинно бути. Чуттєві задоволення – це найвища мета людського існування. Гедонізм підкреслює перш за все тілесне і психологічне переживання задоволення та болю.

Духовний гедонізм має на увазі, що найвище задоволення людина отримує від поклоніння Богу і служіння ближньому. Саме з точки зору духовного гедонізму, протестантська трудова етика, яка підкреслює аскетичний характер збагачення, призводить до духовного задоволення від самого факту збагачення для того, щоб потім допомогти ближньому і прославити Бога через працелюбство і бережливість. Джон Пайпер пише: «мета християнина гедоніста бути щасливим у Бозі, радіти в Бозі, насолоджуватись спілкуванням із Ним і Його благоволінням» [5, с. 88]. Християни гедоністи вважають, що людина була створена для поклоніння Богу, тому таке поклоніння приносить максимальну насолоду. Отож, людина шукає насолоду, бо вона так створена.

Гедонізм походить від вчення давньогрецького філософа Епікура (341–271 до Р. Хр.) і має на увазі, що людина повинна шукати гармонію з самою собою та природою. Послідовники Епікура одягалися просто, щоб не впасти в марнославство і не прагнули високого положення в суспільстві. Епікурейський погляд на життя мав на увазі спокій і час насолоди від спілкування між друзями. Погляд Епікура схилився до довгострокового гедонізму, який приділяв увагу не гонити за задоволенням, а уникненню болю. Така філософія призводила до всілякої стриманості й аскетичного способу життя. Помірне життя допомагає зберегти здоров'я, а також дає спокій для розуму. На думку Епікура, є три види бажань. По-перше, це природні бажання, такі як потреба в їжі, відпочинку та теплі. По-друге, є необов'язкові природні бажання, без яких можливо обійтися. Це може бути вишукана їжа або прагнення до сексу. По-третє, є неприродні та непотрібні насолоди, до яких нас спокушує суспільство. Їх треба уникати.

Сучасний гедонізм пов'язаний з ім'ям Томаса Гоббса (1588–1679). Англійський філософ вважав, що людина має необмежену свободу і силу подолати застарілі інституції. Моральність людини диктує не надприродна реальність, а суспільна необхідність. Природа і суспільство не діють у досконалій гармонії, а перебувають у постійному хаосі. Природа – це сурове середовище, де треба вести боротьбу за виживання. Цей модерністський погляд контрастував із середньовічним уявленням, яке домінувало в той час. Гоббс вважав, що проблеми моралі в людському суспільстві можна вирішити тільки через суспільний договір, бо здоровий глузд підштовхує людей вийти за рамки природного хаотичного і дикого стану та домовлятися і шукати соціального й правового консенсусу. На погляд Гоббса, задача уряду створити порядок, який би якомога краще служив інтересам окремої людини. Тобто суспільство складається з егоїстів, яким необхідні угоди, котрі б зберегли життя.

Гедонізм у суспільстві призвів до появи утилітаризму, який був заснований Ієремією Бентамом (1748–1832) та розвинутий Джоном Миллем (1806–1873).

Утилітаризм Бентама мав на увазі, що людина повинна прагнути до найбільшого щастя для найбільшого числа людей. Морально добрими вчинками можуть

вважатися тільки ті, які збільшують людське щастя. Бентам запропонував шість антропологічних параметрів щастя: інтенсивність, тривалість, безсумнівність або сумнівність, близькість або віддаленість, результативність та чистота. Сьомий параметр щастя, за Бентамом, – це масштаб.

Джон Милль доопрацював теорію Бентама, додав до неї якісний вимір, у котрому підкреслювався кількісний аспект чуттєвої насолоди. Він стверджував, що насолода має і якісну ієрархію. Наприклад, інтелектуальні й соціальні задоволення стоять вище звичайних чуттєвих насолод. Мислитель запропонував складну ієрархію цінностей.

Утилітаризм, пов'язаний із протестантською трудовою етикою, приводив до суттєвих змін у суспільстві, адже аскетизм трудової етики, помножений на бажання допомогти якнайбільшому числу людей, піднімав рівень людського життя в суспільстві. Але утилітаризм Бентама і Милля був модерністським і відображав оптимізм та віру в прогрес, властиві для XIX ст. Але екологічна криза і численні проблеми, пов'язані з генною інженерією, завдали класичному утилітаризму нищівний удар. Тому в XX столітті з'являється так звана етика відповідальності, яку обґрунтував німецький філософ Ганс Йонас (1903–1993).

Ганс Йонас в своєму творі «Принцип відповідальності» (1979) пише, що ні людська природа, ні природа речей не статичні, тому ми не можемо дати ясне визначення добра, до якого прагнемо. Сучасний технологічний прогрес розширив можливості того, що ми робимо і як функціонуємо в повсякденному житті. Але людство не має чітких моральних орієнтирів. Це поєднання розвинутих технологічних ресурсів із відсутністю моральних Іонас вважає загрозовим: «Нас трясє від власного нігілізму, в якому велика могутність поєднується з великою порожнечою, а найбільше вміння – з нікчемним поданням про те, на що воно придатне».

Згідно з традиційним утилітаризмом, людство здатне передбачати і розраховувати наслідки. Але насправді людині сьогодні важче передбачати і оцінювати наслідки. Етика Йонаса вимагає від нас приймати до уваги більш широкий та непередбачений спектр наслідків, до яких можуть привести наші дії. Адже технологічний прогрес може привести людство до самознищення, а розуміння цієї реальності веде до розуміння самозбереження. Отож, треба забезпечити саме виживання людства, що стає найважливішим етичним принципом. Відповідальність, згідно Йонаса, не означає послух принципам, це – збереження свободи перед лицем всезростаючої технологічної міці. На думку Йонаса, людство вже не займає центральне місце у Всесвіті, а природі властива власна цінність.

Етика принципу

Етика принципу в теологічному різновиді має християнський характер, бо вірити з позиції етики принципу, – це означає проявляти послух. Між волею і вірою є прямий взаємозв'язок.

В християнстві етика принципу виразилася в працях католицьких богословів Томи Аквінського (1205–1274), Вільяма Оккама (1285–1349), а також реформатора Жана Кальвіна (1509–1564).

На думку Томи Аквінського, мета етики принципу – використовувати розум людини, щоб вести її до щастя,

але з християнської точки зору, щастя отримується не зараз, а в майбутньому житті. Щастя частково можна досягнути і в цьому житті, але воно отримується через слідування за розумом та за Божими законами. Згідно з цієї етики, моральний вчинок вважається правильним, коли відповідає відповідному принципу, незалежно від наслідків.

Етика принципу має на увазі, що людство за своєю природою може слідувати Божим заповідям. Коли людина живе відповідно до здорового глузду, вона розкриває свій потенціал і наближається до Бога. На думку представників етики принципу, людина може мати природну схильність, щоб слідувати загальним природним принципам. Розум дозволяє людині вступати в контакт із законом природи, в якому відображається вічний Божий закон.

На думку Жана Кальвіна, людство не може слідувати за Богом самостійно, бо природа людини повністю вражена гріхом. Гріхопадіння привело до повного осквернення розуму та серця. Кальвін вважав, що розум людині потрібен, але він здатний вводити в серйозні омани, оскільки розумом керує гріх. Воля також була сильно зіпсована і позбулася сили, яка б дозволяла чинити опір гріху. Ніхто не виправдається перед Богом добрими вчинками. Тому етика, за Кальвіном, належить до процесу освячення – як складова життя, наповнена подякою Богу за дар спасіння.

Етика принципу Жана Кальвіна також є основою для протестантської трудової етики, адже спрямовує людину на шлях етичних змін у суспільстві, які можливі через працю.

Етика принципу зустрічається і в працях Іммануїла Канта. На його думку, точка відліку в етиці є не предмет, якого ми бажаємо, і не Бог, якому підкоряємось, а сам суб'єкт етики – тобто морально відповідальна людина. Для Канта етика обумовлена обов'язком, а не результатами.

Етика особистості

Етика особистості, або етика чеснот, була розвинута ще Аристотелем, який відділив її від платонівського дуалізму. Він звільнив етику від умоглядних побудов і зробив її більш практичною. Античний мислитель вважав, що етика повинна уділяти основну увагу мудрості, котра керує практичним повсякденним життям. Аристотель твердив, що справжнє щастя – це дія нашого інтелекту, яке досягається через споглядальне життя та через шлях пошуку вічних істин. Але філософ не закликав до самотнього способу життя, яке присвячене спогляданню. На думку Аристотеля, люди – соціальні істоти, які здатні відчувати щастя тільки в соціумі міста-держави (полісу). Людям необхідно спільно прагнути до соціального ідеалу.

Для Аристотеля доброчесність – це стан душі і таке відношення до життя, в якому доброчесність стає звичкою, через постійні вправи. Доброчесність – це не окремий добрий вчинок, а постійна властивість особистості; усвідомлений вибір та спосіб життя. Вона не є спонтанною реакцією, оскільки передбачає усвідомлений вибір.

Етика доброчесності характеризує і філософію стоїцизму. Основна теза стоїків полягала в тому, що людське життя повинно слідувати природному порядку. Доброчесне життя – це життя відповідно з принципами порядку у Всесвіті, а також життя, яке веде до щастя.

Люди не повинні піддаватися низинним почуттям та бажанням, але жити відповідно з розумними обов'язками. Цицерон (106–43 до Р. Хр.) виділив чотири головні доброчесності: розсудливість, мужність, помірність та справедливість, які потім підкреслюють у своїх етичних поглядах і такі християнські богослови, як Августин і Тома Аквінський.

Сучасний представник етики доброчесності – це американський богослов Стенлі Хауервас. Особливістю його етичних поглядів є чітко виражена психологічна направленість його етичної теорії та акцент на особистісному зростанні. Хауервас ближче до етики особистості, ніж до етики доброчесності. У центрі його морально-богословської моделі стоїть всього декілька ключових концепцій: наратив, спільнота, особистість та доброчесність. Сучасність, за думкою Аласдера Макінтайра, втратила послідовність наративу, що привело до релятивізму й емотивізму. Приймаючи це до уваги, Хауервас робить наступний логічний крок. Він вважає, що християнська етика повинна повернутися до наративу, що можливо тільки в контексті общини віруючих.

Першочерговою задачею християнської етики повинний бути пошук відповіді на питання: «Хто я?» Отож, головне місце відводиться не вчинку, а тому, хто цей вчинок звершує.

На думку Хауерваса, людське існування непередбачуване, а об'єктивного знання або універсального мислення не існує. Особистість завжди переує інтелекту. З його точки зору, суть християнської віри – не в доктринах, а в наративі. Доктрини – це універсальні твердження про істинність, тоді як наративи стосуються випадків, з якими ми стикаємося щодня. Наратив впливає на нас по-різному: знімає з нас маски, викриває, вказує на недоліки або ж підбадьорює нас. Особистість набуває постійності і цілісності завдяки історіям. Історії допомагають усвідомити індивідуальність і формують її. Люди переживають наратив не поодиночі. Ті, хто живе відповідно до історії Ісуса, утворюють нову, засновану на переказі, громаду.

Етика цінностей

Коріння четвертої моделі моральної аргументації, яке називається етикою цінностей або персоналізмом, має своє походження в континентальній філософії, а саме – в феноменологічній школі, яка була створена в першій половині XX ст. Едмундом Гуссерлем, Мартином Хайдеггером, Морисом Мерло-Понті, Жаном-Полем Сартром та іншими. Буквально феноменологія значить – вивчення видимих речей, або речей такими, якими вони здаються нашому сприйняттю. Основні відмінності феноменологічної етики від етики аналітичної філософії, яка була поширена в англо-саксонському світі в тому, що континентальна феноменологічна етика приділяла набагато менше уваги обов'язку та зобов'язанню, але приділяла набагато більше уваги культурним, психологічним, міжособовим та емоційним умовам, в яких відбувається особистісне становлення і яке приводить до можливих етичних досягнень.

Ціннісний персоналізм був прийнятий католицьким моральним богослов'ям. Так, наприклад, друга докторська дисертація Кароля Войтили (Папи Іоанна Павла II) була присвячена Максу Шелеру. А головна увага в цій дисертації приділялась поєднанню томізму та шелерівській феноменологічній антропології.

Макс Шелер (1874–1928), засновник етики цінностей, був складним та мінливим філософом, соціологом і психологом. Його твори з моральної філософії були запереченнями Іммануїлу Канту і меншою мірою Фрідріху Ніцше. Шелера не задовольняв обмежений формалізм Канта, який не міг відобразити справжнє багатство нашого морального життя. Людям необхідно більше ніж тільки універсальні закони або формальні принципи, їм необхідне керівництво в повсякденних тяготах життя з її різноманітними складностями.

Відправним пунктом для Шелера було повсякденне сприйняття моралі. Адже моральні рішення приймаються в складному світі з суперечливими цінностями. На думку Шелера, сухі раціональні формули Канта не допомагають нам у прийнятті рішень, в чому людині важливу роль відіграють її цінності, але вони не відносні, як розумів Ніцше. Цінності, за Шелером, незмінні. Він вважав, що цінності – це матеріальні якості, які не залежать від різних форм, у котрих вони можуть проявлятися.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, необхідно зазначити, що тема протестантської трудової етики і моральності в сучасну епоху є актуальною, бо потребує розгляду з різних боків. Підсумовуючи цю статтю, виокремимо основні її моменти, щоб побачити, що протестантська етика праці може бути застосованою, як з точки зору консеквенційної етики, так і з точки зору етики принципів, етики особистості та етики цінностей. Консеквенційна етика і утилітаризм, якщо пов'язати з протестантською трудовою етикою, можуть привести до суттєвих змін у суспільстві. Адже аскетизм трудової етики, помножений на бажання допомогти якнайбільшому числу людей, піднімає рівень людського життя в суспільстві. Етика принципу зустрічається і в працях Іммануїла Канта. На думку Канта, точка відліку в етиці є не предмет, якого ми бажаємо, і не Бог, Якому підкоряємось, а сам суб'єкт етики – тобто морально відповідальна людина. Для Канта, етика обумовлена обов'язком, а не результатами. Моральний вчинок спрямовується внутрішнім почуттям морального обов'язку і відбувається не під впливом мінливих бажань. Сутність етики – не в наслідках і не у вчинках, а в добрій волі індивіда. Етика особистості може бути основою для протестантської трудової етики, бо ж спрямовує людину на шлях спільнотного життя, де наратив направляє спільноту на вплив на суспільство саме через трудову етику. Протестантська етика праці, з точки зору етики цінностей, може розглядатися як вираження третього рівня, де домінують цінності духа. Аскетизм протестантської етики треба розглядати тільки в контексті розуміння того, що він є наслідком стану, коли людина піднялась над своїм біологічним середовищем.

Список використаних джерел

1. Аджемоглу Д. Чому нації занепадають / Дарон Аджемоглу, Джеймс Робінсон. – К.: Наш формат, 2017. – 440 с.
2. Барбур І. Етика в век технології / Іен Барбур. – М.: Біблейско-богословський інститут св. Апостола Андрея, 2001. – 380 с.
3. Булгаков С. Н. История экономических и социальных учений / С. Н. Булгаков. – М.: Астрель, 2007. – 988 с.
4. Вебер М. Избранные произведения / Макс Вебер. – М.: «Прогресс», 1990. – 808 с.
5. Нуллес П. Многомерная этика. Нравственное богословие в контексте постмодернизма / Патрик Нуллес, Рональд Миченер. – К.: Книгоноша, 2015. – 304 с.

6. Шеремета Р. Реформація: успіх Європи і шанс для України: колективна монографія / Р. Шеремета, О. Романенко, В. Сміт. – К.: Самміт–Книга, 2017. – 256 с.

7. Фергюсон Н. Цивілізація. Як Захід став успішним / Ніл Фергюсон. – К.: Наш формат, 2017. – 488 с.

References

1. Adzhemohlu D. Chomu natsiyiznapadayut' / Daron Adzhemohlu, Dzheyms Robinson. – K.: Nash format, 2017. – 440 s.
2. Barbur I. Jetika v vek tehnologii / Ien Barbur. – M.: Biblejsko-bogoslovskij institut sv. Apostola Andreja, 2001. – 380 s.
3. Bulgakov S. N. Istoriya jekonomicheskikh i social'nyh uchenij / S. N. Bulgakov. – M.: Astrel', 2007. – 988 s.
4. Veber M. Izbrannye proizvedenija / Maks Veber. – M.: «Progress», 1990. – 808 s.
5. Nullens P. Mnogomernaja jetika. Nравstvennoe bogoslovie v kontekste postmodernizma / Patrik Nullens, Ronal'd Michener. – K.: Knigonosha, 2015. – 304 s.
6. Sheremeta R. Reformatsiya: uspikh Yevropy i shans dlya Ukrayiny: kolektyvna monohrafiya / R. M. Sheremeta., O. Romanenko, V. L. Smit. – K.: Sammit-Knyha, 2017. – 256 s.
7. Ferhyuson N. Tsyvilizatsiya. Yak Zakhid stav uspishnym / Nil Ferhyuson. – K.: Nash format, 2017. – 488 s.

Tetryatnikov K. V., competitor of the Department of Cultural Studies of the National Pedagogical Dragomanov University, Head of the Department of Social and Spiritual Projects and Programs PO «Mission Eurasia» (Ukraine, Kyiv), konstt@missioneurasia.org

Labor ethics and morality in the modern era

The article is devoted to the theme of Protestant labor ethics and morality in the modern era. The ethics of labor is a system of moral norms and values in the field of work. It is the work ethic that made the Western world successful in the past. Labor ethics as an important and necessary phenomenon of economic and social life in the article is considered, using four different methodological paths. For this purpose, the Protestant ethics of labor is analyzed in detail, which is considered from four perspectives, namely: from the point of view of consequentia ethics, from the point of view of the ethics of the principle, from the point of view of the ethics of personality and ethics of values. The achievement of this goal involves solving such basic research tasks as the need to define the concept of labor ethics, as well as to find out the state of the relationship between the ethics of labor and different ethical approaches. Consequential ethics and utilitarianism associated with Protestant labor ethics can lead to significant changes in society. The asceticism of labor ethics can help as the largest number of people raise the level of human life in society. The ethics of the principle is determined by the duty, not the results. The person's ethics direct man on the path to communal life and influence on society through labor ethics. The asceticism of Protestant ethics from the point of view of value ethics is considered in the context of understanding asceticism as a consequence of a state when man has risen above his biological environment.

Keywords: Protestant labor ethics, morality, theology, ethics of values, society, values, influence.

* * *

УДК 130.2

Скорік В. А.,
викладач, Київський національний
університет ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), valerria@ukr.net

Мода: визначення, функції та риси У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА СПОЖИВАННЯ

Розглядається питання моди як соціального явища в умовах сучасності. Визначається міждисциплінарний методологічний підхід для здійснення дослідження. Проводиться характеристика поняття моди із зазначенням її впливу на соціальний простір. Окреслюються основні соціальні функції моди, що відрізняються сталим характером існування, а також риси моди, специфічні для кожного з умовних історичних етапів розвитку суспільства. Стверджується вплив сфер виробництва та споживання на формування модних тенденцій, зростання значливості гендерних, вікових, етнічних та ін. ідентичностей на протязі впливу класової стратифікації. Акцентовується на зменшенні циклу існування модного зразка, його знакової специфіки без наявності референта, вплив користувачів мережею Інтернет на модифікацію функціональності ЗМІ стосовно участі у формуванні модних критеріїв.

Ключові слова: суспільство, мода, споживання, сучасність.